

ingediend op **1413** (2021-2022) – Nr. 2
26 oktober 2022 (2022-2023)

Verslag

namens de Verenigde Commissies
voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering
en voor Wonen en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Joke Schauvliege en Maaike De Vreese

over het ontwerp van decreet

tot wijziging van
het decreet van 7 mei 2004
betreffende de materiële organisatie en werking
van de erkende erediensten,
het decreet van 12 juli 2013
houdende toekenning van subsidies
voor gebouwen van de eredienst,
gebouwen voor de openbare uitoefening
van de niet-confessionele morele dienstverlening
en crematoria
en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013,
wat betreft de eventuele her- of nevenbestemming
van parochiekerken

Documenten in het dossier:
1413 (2021-2022) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

verzendcode: BIN
WON

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maaïke De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;
Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;
Katrien Partyka, Brecht Warnez;
Tom Ongena, Bart Tommelein;
An Moerenhout, Jeremie Vaneekhout;
Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Liesbeth Homans, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;
Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;
Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;
Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;
Meyrem Almaci, Celia Groothedde;
Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

Samenstelling van de Commissie voor Wonen en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Kurt De Loor.

Vaste leden:

Allessia Claes, Sarah Smeyers, Nadia Sminate, Manuela Van Werde, Katja Verheyen;
Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;
Vera Jans, Joke Schauvliege;
Gweny De Vroe, Mercedes Van Volcem;
An Moerenhout, Tine Van den Brande;
Kurt De Loor.

Plaatsvervangers:

Inez De Coninck, Veerle Geerinckx, Liesbeth Homans, Sofie Joosen, Rita Moors;
Leo Pieters, Klaas Sloomans, Frieda Verougstraete-Deschacht;
Katrien Partyka, Katrien Schryvers;
Steven Coenegrachts, Jean-Jacques De Gucht;
Ann De Martelaer, Jeremie Vaneekhout;
Maxim Veys.

Toegevoegde leden:

Tom De Meester.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Krachtlijnen van het ontwerp van decreet	4
2.	Kerkenbeleidsplannen	4
3.	Financiële ondersteuning	5
4.	Overige beleidssporen	6
II.	Algemene bespreking	7
1.	Tussenkomsten van de commissieleden	7
1.1.	Tussenkomst van Manuela Van Werde	7
1.2.	Tussenkomst van Kristof Slagmulder	8
1.3.	Tussenkomst van Joke Schauvliege	9
1.4.	Tussenkomst van Jeremie Vaneeckhout	9
1.5.	Tussenkomst van Kurt De Loor	10
1.6.	Tussenkomst van Nadia Sminate	11
1.7.	Tussenkomst van Mercedes Van Volcem	11
2.	Antwoorden van de ministers	12
III.	Artikelsgewijze bespreking	14
IV.	Eindstemming	14

De Verenigde Commissies voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering en voor Wonen en Onroerend Erfgoed behandelden op 18 oktober 2022 het ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, het decreet van 12 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft de eventuele her- of nevenbestemming van parochiekerken.

Aan de bespreking namen deel:

- Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen;
- Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

I. Toelichting

Minister *Bart Somers* zegt dat het onderwerp van de her- of nevenbestemming van parochiekerken die niet meer (uitsluitend) nodig zijn voor de eredienst al eerder in de commissie aan bod kwam. Recent was er een vraag om uitleg van Brecht Warnez over burgerparticipatie bij herbestemmingstrajecten en de al dan niet geschiktheid van bepaalde nieuwe functies in voormalige kerken (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2021-22, nr. 3868). Op 25 oktober 2021 werd in dezelfde verenigde commissies de visienota over beleidsmaatregelen voor de her- en nevenbestemming van parochiekerken in Vlaanderen besproken (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 903/1). Er wordt ook voortgebouwd op het eerdere werk van voormalig minister van Binnenlands Bestuur Geert Bourgeois om de steden en gemeenten nog meer dan vroeger te ondersteunen bij projecten van her- en nevenbestemming van parochiekerken.

1. Krachtlijnen van het ontwerp van decreet

Het ontwerp van decreet brengt wijzigingen aan drie bestaande decreten aan: het Eredienstendecreet van 7 mei 2004, het decreet van 12 juli 2013 dat de basis legt voor (investerings)subsidies aan niet-beschermde eredienstgebouwen, en het Onroerenderfgoeddecreet.

De twee sporen uit de visienota worden decretaal doorvertaald: een beter planningsinstrument via de kerkenbeleidsplannen die verplicht zullen moeten worden opgemaakt, en een betere financiële steunverlening, gericht op de reële noden. In het ganse traject werd goed samengewerkt met minister Matthias Diependaele.

2. Kerkenbeleidsplannen

Minister *Matthias Diependaele* zegt dat de eerste wijziging betrekking heeft op de kerkenbeleidsplannen, die een strategische reflectie inhouden over de toekomst van de parochiekerken op het grondgebied van een gemeente. Dit instrument wordt geschrapt uit het Onroerenderfgoeddecreet (artikel 9 en 10) en ingelast in het Eredienstendecreet (artikel 2). Op die manier wordt elke gemeente verplicht een kerkenbeleidsplan op te maken.

De eerste keer dat de opmaak van een kerkenbeleidsplan verplicht wordt, is in de periode na de lokale verkiezingen van oktober 2024 (en voordat de kerkfabrieken een nieuw financieel meerjarenplan moeten opmaken, dat tegen de zomer van 2025 moet ingediend worden bij de gemeentebesturen).

Bij de vormgeving van de verplichte kerkenbeleidsplannen werd gepoogd om de administratieve belasting zo beperkt mogelijk te houden. De verplichte minimale

inhoud van een kerkenbeleidsplan is opgenomen in het ontwerp van decreet, en is beperkt tot het essentiële. De minimaal verplichte inhoud is grotendeels overgenomen uit de regelgeving Onroerend Erfgoed. De verplichting om informatie te verschaffen over de eigendomstoestand van de parochiekerk (eigendom van de gemeente of van de kerkfabriek) is toegevoegd. Er worden geen sjablonen voorzien over hoe een kerkenbeleidsplan er moet uitzien. Evenmin worden er voorwaarden opgelegd over de totstandkomingsprocedure. De lokale betrokkenen zijn hier volledig vrij in. Het betrekken van een veelheid van actoren kan het draagvlak voor het plannen vergroten. Het Platform Toekomst Parochiekerken kan de gemeentebesturen hierbij desgewenst helpen. De uiteindelijke ondertekenaars van het kerkenbeleidsplan zijn het gemeentebestuur en de bisschoppelijke overheid.

Nadenken over de toekomst van de parochiekerken bij de start van een nieuwe bestuursperiode is een nuttige strategische oefening en moet de kerkfabrieken helpen bij het opmaken van een zo realistisch mogelijk meerjarenplan, dat ze sowieso moeten opmaken voor midden 2025 (een verplichting volgens het huidige Eredienstendecreet).

Elk nieuw verkozen gemeentebestuur moet de mogelijkheid hebben om een eventueel bestaand kerkenbeleidsplan (of een onderdeel ervan) opnieuw ter discussie te stellen. Dat is essentieel in een lokale democratie. Maar als een nieuw gemeentebestuur en de bisschop zich helemaal kunnen vinden in een bestaand kerkenbeleidsplan, dan volstaat een simpele bevestiging van het bestaande kerkenbeleidsplan.

Vandaag beschikken reeds 259 van de 300 gemeenten over een kerkenbeleidsplan. Op eender welk moment kan dus een kerkenbeleidsplan worden opgemaakt, liefst in samenwerking met alle lokale betrokkenen. Maar in sommige gemeenten kunnen inzichten rijpen of wijzigen en zullen er kort na de gemeenteraadsverkiezingen dus nieuwe, of aangepaste, kerkenbeleidsplannen moeten worden opgemaakt. De start van een nieuwe gemeentelijke bestuursperiode is het geschikte moment om dergelijke strategische opties te nemen.

Men is niet over één nacht ijs gegaan met dit ontwerp van decreet en met de verplichte opmaak van de kerkenbeleidsplannen. Het ontwerp van decreet werd besproken in de stuurgroep van het Platform Toekomst Parochiekerken, met de bisschoppenconferentie en met monseigneur Bonny. De pragmatische aanpak van de verplichte kerkenbeleidsplannen maakt dit ook voor de Belgische bisschoppen een aanvaardbaar en nuttig instrument. Want ook voor de katholieke kerk is de toekomst en de haalbaarheid/betaalbaarheid van haar gebouwenpatrimonium een uiterst belangrijke zaak. Strategische reflectie hierover in goede samenwerking met lokale verantwoordelijken is nodig.

3. Financiële ondersteuning

Minister *Bart Somers* zegt dat het subsidiestelsel op twee manieren wordt verfijnd. Het betreft hier enkel mogelijke subsidies voor niet-beschermdde parochiekerken. Gelijkaardige subsidies voor beschermdde kerken zal minister Diependaele voorzien in de regelgeving Onroerend Erfgoed.

Een eerste uitbreiding van de subsidies vindt zijn oorsprong in het feit dat projecten van her- of nevenbestemming soms worden belemmerd door technische of procedurele mankementen. Het betreft dan vooral de afwezigheid van basisopmetingsplannen van het kerkgebouw en een onvoldoende (of slecht georganiseerde) betrokkenheid van de burgers/omwonenden. De subsidiëring van de lokale besturen en kerkbesturen vanuit de Vlaamse overheid wordt daarom uitgebreid met mogelijke subsidies voor de opmaak van opmetingsplannen en voor een proces van trajectbegeleiding. De bestaande subsidies voor investeringswerken en haalbaarheidsonderzoeken voor her- en nevenbestemmingen blijven bestaan.

Een tweede element gaat over het toepassingsgebied van de subsidieregeling. Dit beperkt zich vandaag tot de (niet-beschermd) eredienstgebouwen. Eens een niet-beschermd parochiekerk kerkrechtelijk is onttrokken aan de eredienst, is ze geen eredienstgebouw meer en komt ze dus niet meer in aanmerking voor subsidies. Dit is een element dat de mogelijke herbestemming van parochiekerken kan tegenhouden, omdat daardoor mogelijke subsidiëring vanuit de Vlaamse overheid verdwijnt.

De huidige manier van subsidiëring gaat er ook van uit dat er na de eredienstfunctie een nieuwe functie voor het gebouw moet worden gekozen. Dit strookt vaak niet met de werkelijkheid. Vaak weet men nog niet goed welke de nieuwe bestemming moet worden. Ook kunnen de visies wijzigen. Stel dat een parochiekerk niet meer nodig is voor de eredienst, maar dat er nog geen duidelijkheid bestaat over wat men met het gebouw zal doen. Maar ondertussen is het dak in slechte staat en moet het dringend hersteld worden. Vandaag zal men die parochiekerk niet onttrekken aan de eredienst, om nog subsidies te kunnen krijgen voor het dakherstel. En dat dreigt de herbestemming verder te bemoeilijken.

Met de regeling opgenomen in het ontwerp van decreet zullen subsidies mogelijk zijn, ook al is de parochiekerk ontwijd. Er wordt vandaar voorgesteld om de subsidie-mogelijkheid uit te breiden tot 'gewezen gebouwen van de eredienst', gedefinieerd als een niet-beschermd gebouw dat, op het moment van de subsidieaanvraag, maximaal vijf jaar geleden is onttrokken aan de eredienst door het bevoegde representatief orgaan (artikel 3).

Haalbaarheidsstudies, opmetingsplannen en processen van trajectbegeleiding zullen dus, door dit ontwerp van decreet, ook worden gesubsidieerd bij 'gewezen gebouwen van de eredienst', evenals basisinvesteringen die een latere herbestemming mogelijk moeten maken (artikel 5 en 6).

Minister *Matthias Diependaele* vervolgt dat er voor beschermde kerken tal van mogelijkheden zijn die recent nog aangescherpt en vernieuwd werden. Men werkt gestaag verder aan de afbouw van de wachtlijst waar ook veel kerken nog altijd op staan. De verhoging van de drempel voor de erfgoedpremiestandaardprocedure maakt deze ook interessant voor werken aan beschermde kerken.

De erfgoedpremie via oproep startte vorig jaar met een oproep specifiek gericht op de herbestemming en structurele nevenbestemming van parochiekerken. De kerken zijn daarnaast ook welkom in andere thema's zoals bijvoorbeeld de impulsdossiers gericht op het ontwikkelen van beschermd erfgoed voor economische activiteiten. Religieus erfgoed dook al op bij de oproepen van 2021 in andere thema's en deze zijn ook in de toekomst welkom.

Een nieuwe interessante premie voor kerken, zeker deze met een omliggend kerkhof, is de premie voor het archeologisch onderzoek van menselijke inhumatieresten. Deze premie treedt in werking vanaf 1 januari 2023.

4. Overige beleidssporen

Minister *Bart Somers* stelt dat naast de maatregelen die een decretale aanpassing vergen, er ook beleidssporen zijn die in de visienota van 19 juli 2021 werden aangekondigd en al opgestart zijn. Het Platform Toekomst Parochiekerken wordt het geïntegreerd aanspreekpunt voor alle lokale besturen en kerkbesturen die vragen hebben over her- of nevenbestemming. In dat platform worden ook alle relevante stakeholders verenigd. Het gaat om de Vlaamse overheid, meer bepaald de ministers en administraties van Binnenlands Bestuur en Onroerend Erfgoed, de Vlaamse Bouwmeester, de steden en gemeenten, meer bepaald de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en Vlinter (de koepel van streekontwikkelingsintercommunales),

de Vlaamse bisschoppen en vzw PARCUM, die werkzaam is op het terrein van het kerkelijk roerend en onroerend patrimonium.

Samen hebben deze instanties een beleidsplan uitgewerkt over wanneer en hoe ze concreet de diverse ondersteuning aan de lokale besturen zullen aanbieden. Het zal dan gaan over onder meer haalbaarheidsstudies, opmetingsplannen en processen van trajectbegeleiding.

De VVSG heeft met Vlaamse subsidies Roel De Ridder aangeworven om het platform echt operationeel te maken. Met nog een extra medewerker en actieve ondersteuning vanuit de vzw PARCUM beschikt men over vier personeelsleden om van dit platform een succes te maken.

Uit een burgemeestersbevraging in 2021 blijkt dat 47 procent van de burgemeesters ook een private herbestemming met commerciële functie als een mogelijkheid ziet. Het platform onderzoekt ook de manieren om de interesse en input van private actoren voor te herbestemmen kerkgebouwen te vergroten. Het is immers niet mogelijk om aan alle voormalige parochiekerken een nieuwe publieke bestemming te geven. Het is bekend dat de private markt hierin belangstelling heeft, vandaar dat het platform actief wil inzetten op het matchen van kerken aan private interesses. De notie 'waardig gebruik' zal daarbij steeds behouden blijven.

De beide ministers voorzien werkingssubsidies voor dit platform die in principe tot 2027 zullen lopen.

Minister *Matthias Diependaele* gaat nog in op het herbestemmingsprofiel. Hij verwijst naar de herbestemming tot bibliotheek van de beschermde Sint-Jozefkerk van Vosselaar die in september 2021 werd opgeleverd.

Het gebruik van de kerkgebouwen beter afstemmen op de lokale maatschappelijke noden kan op verschillende manieren, van valorisatie tot herbestemming en afbraak. Het is voor de lokale besturen niet eenvoudig om die keuzes te maken en ze ook nog te realiseren. De Vlaamse overheid wil de lokale besturen ondersteunen bij het maken van de keuzes ter voorbereiding van de opmaak of de actualisatie van een kerkenbeleidsplan met het aanbieden van actuele, objectieve en relevante informatie per kerk. Het moet de lokale besturen een beter beeld geven van de kwaliteiten, waarden en mogelijkheden van de kerk in het grotere geheel van kerken in Vlaanderen.

De Vlaamse overheid engageert zich om de lokale besturen en de kerkbesturen fiches aan te bieden per kerk als ondersteuning bij de opmaak van een kerkenbeleidsplan. Elke fiche omvat een heldere inschatting van de erfgoedwaarde en een herbestemmingsprofiel. Dit moet dus dienen als hulpmiddel om een juiste keuze te maken.

Dit initiatief loopt in samenwerking met PARCUM, het Platform Toekomst Parochiekerken, Team Vlaams Bouwmeester, Agentschap Binnenlands Bestuur en de Bisschoppenconferentie.

II. Algemene bespreking

1. Tussenkomsten van de commissieleden

1.1. Tussenkomst van Manuela Van Werde

Manuela Van Werde vindt de voorgestelde decreetsaanpassing een goede zaak. Terwijl de neven- of herbestemming van parochiekerken in het verleden wel eens

beperkt bleef tot studies, zal het ontwerp van decreet ervoor zorgen dat er meer her- en nevenbestemmingen gerealiseerd zullen worden. In de voorafgaande visie-nota van de ministers staat dat de plannen voor verbetering vatbaar zijn en dat er een groot verschil is in de kwaliteit ervan. De beleidsmaatregelen die vandaag voorliggen breiden de subsidiemogelijkheden uit naar gewezen gebouwen van de eredienst en naar niet-beschermd kerken. Bovendien verplichten ze alle lokale besturen tot het opmaken van een kerkenbeleidsplan. Hoe en door wie zal er worden gewaakt over de kwaliteit van de plannen, dit van de totstandkoming, over het participatieproject tot het eindproduct? De spreker vindt het alvast een goede zaak dat er ook voor de participatietrajecten subsidies mogelijk zijn.

1.2. Tussenkomen van Kristof Slagmulder

Kristof Slagmulder stelt dat er in Vlaanderen inderdaad heel wat kerken zijn die intussen niet meer worden gebruikt voor de rooms-katholieke eredienst. Het ontwerp van decreet wil de her- of nevenbestemming van deze gebouwen in goede banen leiden, onder andere door de verplichting op te leggen om een kerkenbeleidsplan op te maken. De regering wil ook ruimere subsidiemogelijkheden aanbieden om de lokale besturen te ondersteunen.

De spreker vindt dat kerken met een erfgoedwaarde sowieso moeten behouden blijven en voor het publiek moeten worden opengesteld. Er zijn echter ook vele kleinere, recentere kerken die weinig erfgoedwaarde hebben maar toch veel geld kosten aan de samenleving. Een herbestemming of liever nog een nevenbestemming moet zeker mogelijk zijn op voorwaarde dat dit op een respectvolle manier gebeurt, en niet zoals bijvoorbeeld in Gent waar men in de Sint-Annakerk een Delhaizewinkel heeft ondergebracht. Wat wel moet kunnen is bijvoorbeeld een bibliotheek zoals bijvoorbeeld in Maastricht, of extra klasruimtes voor scholen of studeerruimtes voor studenten. Het gevaar bestaat wel dat, wanneer de regering de deur voor herbestemming openzet, er in de toekomst nog nieuwe projecten zullen komen waartegen zal worden geprotesteerd. Vandaar dat burgerparticipatie cruciaal zal zijn.

In artikel 2 van het ontwerp van decreet staat dat er een kerkenbeleidsplan moet worden opgemaakt dat minstens uit vijf elementen bestaat. Het gaat om de beschrijving van de cultuurhistorische waarde, de eigendomstoestand, de ruimtelijke omgeving, het actuele gebruik en een visie op het toekomstige gebruik. Eigenlijk zou er een extra punt moeten worden toegevoegd, namelijk de vraag hoe de lokale bevolking bij eventuele nieuwe projecten zal worden betrokken. Van belang is ook de afbakening van de mensen die worden betrokken: gaat het dan enkel over de omwonenden of over de volledige bevolking? Waarom wordt dit aspect niet nader gespecificeerd?

Artikel 3 heeft betrekking op gebouwen die onttrokken worden aan de eredienst. Er kan in dat geval nog gedurende vijf jaar een subsidieaanvraag worden ingediend. Is die termijn niet te nipt? Is al geweten hoeveel gebouwen aan de eredienst onttrokken zijn en hoelang al?

Bij de impactanalyse in de memorie van toelichting staat het volgende: "De verplichte opmaak van kerkenbeleidsplannen per gemeente geldt enkel voor de rooms-katholieke eredienstbesturen, niet voor de besturen van de andere erkende erediensten. De geschiedenis van Vlaanderen is er de oorzaak van dat enkel de rooms-katholieke eredienst vandaag een (te) groot aantal eredienstgebouwen kent. Bij de andere erediensten speelt dit gegeven niet; sommige erediensten kampen zelfs met een tekort aan eredienstgebouwen." De spreker hoopt alvast dat het niet de bedoeling is dat andere erediensten in de toekomst zullen kunnen gebruikmaken van de rooms-katholieke eredienstgebouwen. Veel gelovigen en niet-gelovigen zouden er een groot probleem mee hebben mochten die gebouwen overgaan naar de islamitische eredienst, hetzij als gebedsplaats hetzij als islamitisch cultureel centrum.

De bisschoppen hebben nog steeds heel wat te zeggen wanneer het gaat over herbestemming en het profane gebruik. Er zijn vijf verschillende bisdommen en het gevoerde beleid kan uiteenlopen of in de toekomst nog veranderen. De bisschoppen hebben een ruime interpretatiemarge. In Nederland werden in het verleden reeds kerken tot moskee omgebouwd.

Tot slot zegt de spreker dat zijn fractie zich zal onthouden bij de stemming. Het ontwerp van decreet bevat goede elementen en herbestemmen moet zeker kunnen, maar er moeten goede garanties zijn voor burgerparticipatie en een respectvolle invulling. Het kan niet de bedoeling zijn dat de gebouwen van de rooms-katholieke eredienst zouden worden overgenomen door andere godsdiensten.

1.3. Tussenkost van Joke Schauvliege

Joke Schauvliege zegt dat de uitdagingen inzake her- en nevenbestemming van parochiekerken aanzienlijk zijn. Uit onderzoek van alle beschikbare kerkenbeleidsplannen blijkt dat de komende jaren bijna een vijfde van de kerken (18,7 procent) in aanmerking komt voor herbestemming en iets meer dan een tiende van de kerken (11,3 procent) deels, ruimtelijk, in aanmerking komt voor een nevenbestemming. Samen zou dus bijna 30 procent van de kerken de komende jaren betrokken worden in een project van her- of nevenbestemming.

Het regeerakkoord stelde al in het vooruitzicht dat de lokale besturen meer mogelijkheden zouden aangereikt krijgen om in te zetten op een adequaat en toekomstgericht beleid inzake neven- en herbestemming van eredienstgebouwen. De spreker verwijst ook naar de goedkeuring door de plenaire vergadering op 24 februari 2021 van het voorstel van resolutie over de neven- en herbestemming van kerkgebouwen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 571/1). Daarin werd de regering expliciet gevraagd om te waken over voldoende participatie en het creëren van een draagvlak bij de neven- en herbestemmingen van kerkgebouwen, om ervoor te zorgen dat de kerkenbeleidsplannen bij het begin van elke lokale bestuursperiode worden geactualiseerd, om de mogelijkheid te voorzien om subsidies ook in te zetten voor het creëren van een draagvlak. Deze punten worden duidelijk voorzien in het ontwerp van decreet.

De spreker vindt het een goede zaak dat er vanuit Vlaanderen niet gedetailleerd wordt bepaald hoe men lokaal te werk moet gaan. Men geeft best vertrouwen aan de lokale besturen om een kerkenbeleidsplan op te maken, gebaseerd op voldoende inspraak en participatie zo vroeg mogelijk in het traject. De Vlaamse Regering heeft een goed evenwicht gevonden: er moet een kerkenbeleidsplan komen, maar de precieze uitwerking ervan is een verantwoordelijkheid van de lokale besturen. Het is de taak van de lokale verkozenen om daar democratisch op toe te zien en om inspraak te verlenen aan lokale actoren zoals de parochiegemeenschap, lokale socioculturele verenigingen, omwonenden, scholen enzovoort.

Joke Schauvliege vindt het tot slot belangrijk dat de subsidiemogelijkheden worden uitgebreid. Haar fractie is dan ook zeer tevreden met het ontwerp van decreet en zal het met overtuiging goedkeuren.

1.4. Tussenkost van Jeremie Vaneekhout

Het ontwerp van decreet krijgt ook de goedkeuring van *Jeremie Vaneekhout*. Hij is zeer geïnteresseerd in het onderwerp, als lokaal mandataris en als betrokkene in het centraal kerkbestuur. De regeling die vandaag voorligt, was misschien beter tien jaar eerder uitgevaardigd.

De voorgestelde uitbreiding is een goede zaak maar de grote uitdaging zit bij de uitvoering. De meerderheid van de Vlaamse gemeenten heeft momenteel een kerkenbeleidsplan en heeft in principe een richting uitgetekend. De uitvoering van werken

aan niet-beschermd kerkgebouwen valt in veel gevallen echter ten laste van de lokale besturen, tenzij men kiest voor een private bestemming. Vaak gaat het om unieke gebouwen, niet per se geklasseerde monumenten, maar wel gebouwen met een bepaald karakter en een maatschappelijke rol. Een private bestemming is niet voor al die gebouwen het beste antwoord. Dat betekent dat de lokale besturen in een budgettair moeilijke tijd voor een gigantische opdracht staan. De spreker beseft dat de Vlaamse overheid de financiering ervan niet kan overnemen. Maar het zou wel goed zijn na te denken over andere ondersteuningsmechanismen nadat er een goedgekeurd kerkenbeleidsplan tot stand is gekomen.

De betrokkenheid van veel actoren is van belang. Vaak gaat het om een gevoelig debat waarbij veel emoties en inzichten aan bod komen. Het is evenwel niet nodig om decretaal te verankeren hoe die dialoog moet gebeuren. De lokale besturen kennen de gevoeligheid van het thema voldoende om de participatie zelf vorm te geven.

In eerste instantie moet men bij de ondersteuning denken aan publieke functies voor waardevolle publieke gebouwen. Vaak gaat het om kerkgebouwen in dorpen, in een landelijke context. Daar is niet altijd een extra hotel of extra restaurant nodig. In de dorpskernen trekt de dienstverlening meer en meer weg, maar de herbestemming van kerken kan een hefboom zijn om een aantal zaken opnieuw te versterken.

De spreker besluit dat het ontwerp van decreet geen antwoord geeft op de gigantische financiële uitdagingen van de gemeenten maar wel op een aantal andere vragen. Vandaar dat de Groenfractie dit ontwerp van decreet met overtuiging zal goedkeuren.

1.5. Tussenkost van Kurt De Loor

Kurt De Loor staat achter het uitgangspunt om kerkgebouwen zoveel mogelijk een herbestemming te geven. Vlaanderen telt veel parochiekerken die centraal gelegen zijn maar vaak leegstaan of onderbenut worden. Tegelijk is er nood aan ruimte voor vrijetijdsbesteding. Vandaar is het goed dat sportclubs of jeugdverenigingen, die voortdurend op zoek zijn naar beschikbare zalen, in het kader van een herbestemming een ruimte kunnen krijgen. Beschikbare ruimte in de buurt verlaagt ook de participatiedrempel en versterkt het sociaal weefsel.

De spreker kan het advies van de Vlaamse Strategische Adviesraad voor Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed bijtreden. Een optimale benutting van voormalige kerkgebouwen impliceert dat er geen extra openbare ruimte moet worden aangesneden. Het is ook positief dat de Vlaamse Regering de subsidiëring enkel voorziet voor investeringen die passen in een langetermijnvisie.

Het is logisch dat ook kerken die onttrokken zijn aan de eredienst in aanmerking komen voor subsidiëring. De spreker is wel bezorgd over het mogelijke onevenwicht tussen de financiële inspanning van de Vlaamse overheid enerzijds en de kerkelijke overheid anderzijds bij de neven- of herbestemming van kerken. Kerkfabrieken beschikken vaak over heel wat middelen en ze hebben ook belang bij de nieuwe invulling van hun patrimonium. Subsidies komen in die gevallen ook de kerkfabrieken zelf ten goede, bijvoorbeeld wanneer de gebouwen worden verduurzaamd of gemoderniseerd. In die zin zou het aangewezen zijn geweest dat in het ontwerp van decreet ook een engagement vanwege de kerkfabrieken zou zijn opgenomen. Men moet voorkomen dat subsidies enkel herbestemming stimuleren terwijl de rest dode letter blijft, ondanks de middelen waarover de kerkfabrieken beschikken.

1.6. Tussenkomsst van Nadia Sminate

Nadia Sminate spreekt haar steun uit voor dit ontwerp van decreet. Het betekent een grote stap voorwaarts, zowel voor de lokale besturen als voor de erediensten. De verplichte opmaak van een kerkenbeleidsplan zal een aantal bestaande problemen wegwerken. Weliswaar bestaan er vandaag ook al kerkenbeleidsplannen maar de kwaliteit ervan laat te wensen over. De huidige plannen focussen te veel op het pastorale plan en te weinig op de cultuurhistorische waarde of een eventuele nieuwe functie.

Er wordt vandaag ook te weinig aandacht besteed aan participatie van andere gedingen waardoor de gekozen opties vaak niet gedragen worden. Nochtans is het bij her- of nevenbestemmingen van bijzonder groot belang dat de gemeenschap het project goedkeurt. Projecten kunnen niet slagen als ze van bovenaf worden opgelegd. De spreker is daarom een groot voorstander van het subsidiesysteem met het oog op trajectbegeleiding.

Nadia Sminate heeft nog een technische vraag. Als een parochie zich uitstrekt over twee gemeenten dan voorziet het Eredienstendecreet dat de hoofdgemeente de andere gemeente enkel moet betrekken bij het meerjarenplan. Het kerkenbeleidsplan kan men beschouwen als de basis van het meerjarenplan. In het ontwerp van decreet is echter niet voorzien dat de tweede gemeente moet worden betrokken bij de bespreking van het kerkenbeleidsplan. Moet dat niet expliciet worden opgenomen in het ontwerp van decreet?

1.7. Tussenkomsst van Mercedes Van Volcem

Mercedes Van Volcem betuigt haar steun aan het voorliggend ontwerp van decreet. Ze stelt vast dat er op tien jaar tijd slechts 147 gebouwen werden onttrokken aan de eredienst terwijl er op het veld een enorme vraag is naar ruimte. Daarom is het een goede zaak dat de Vlaamse Regering stappen zet om op een zachte manier een stroomversnelling in gang te zetten.

Het is positief dat er subsidiëring voor herbestemming wordt voorzien voor de gebouwen die aan de eredienst worden onttrokken. In West-Vlaanderen heerst er bij het bisdom echter een eerder traditionele en conservatieve houding terwijl er bij de kerkfabrieken zelf meer enthousiasme voor herbestemming bestaat. De bisschop is van oordeel dat kerken louter voor erediensten mogen worden aangewend. Zelfs wanneer de kerkfabriek vragende partij is om een kerk aan de eredienst te onttrekken, wordt daar door het bisdom vaak niet op ingegaan. Het feit dat een gebouw dan leegstaat en niet wordt gebruikt, roept bij de bevolking vragen op.

De spreker is er zich van bewust dat dit geen gemakkelijke oefening is omdat men moet rekening houden met het principe van de scheiding van kerk en staat. Er kan niet zomaar aan de bevoegdheden van de bisschoppen worden geraakt. Toch blijft het vreemd dat elke stad of gemeente wel moet bijdragen in de exploitatiekosten van de kerkfabrieken. Het is vandaar een goede zaak dat de beide ministers nu stappen zetten om, in overleg met de bevolking en de kerkbesturen, tot een draagvlak te komen zodat leegstaande gebouwen opnieuw kunnen worden gebruikt.

In Brugge, waar de spreker als schepen bevoegd is voor de kerkfabrieken, werd proactief een nieuw kerkenbeleidsplan opgestart. Is de voorziene subsidiëring ook van toepassing op lopende beleidsplannen? Of geldt die slechts voor de plannen die na de goedkeuring van dit ontwerp van decreet worden opgestart?

De spreker verwijst nog naar de subsidiëring van 250.000 euro in het geval van onttrekking van een gebouw aan de eredienst. Moet het lokaal bestuur die subsidie aanvragen of mag de private partner dat doen? Vanaf wanneer geldt de subsidiëring:

vanaf onttrekkingen die zijn opgestart na de goedkeuring van het ontwerp van decreet of ook voor dossiers uit het verleden?

2. Antwoorden van de ministers

Minister *Bart Somers* stelt dat er in Vlaanderen geen enkele vraag bestaat om van een kerk een moskee te maken. Wel is het mogelijk dat sommige katholieke kerken een orthodoxe of protestantse bestemming krijgen. Maar dit is onderworpen aan het nodige overleg en op het einde van de rit heeft de kerkelijke autoriteit nog steeds het laatste woord over deze eventuele nieuwe functie.

De vraag is wat wel en niet kan. De minister verwijst als voorbeeld naar zijn eigen stad Mechelen die heel wat kerken en religieuze gebouwen telt. Nieuwe bestemmingen werden gegeven in de vorm van een bibliotheek, een cultureel centrum, een socio-culturele ontmoetingsruimte waar ook theater wordt gespeeld, een vergaderruimte of een opslagplaats voor kunst. Allicht kan iedereen zich vinden in dergelijke bestemmingen.

Andere bestemmingen kunnen misschien tot meer discussie leiden, een bloemenzaak bijvoorbeeld. Die bestemming is echter zonder veel discussie participatief tot stand gekomen. In Mechelen is een kerk tot hotel omgebouwd. Is het respectvol dat mensen samen slapen in een voormalig kerkgebouw? De parochiekerk van Battel werd recent, met veel respect voor het gebouw, omgevormd tot microbrouwerij met een café en een brasserie. Ook dit project is participatief en op basis van een grote consensus tot stand gekomen. De wijk met een dorps karakter kreeg er een nieuw ontmoetingscentrum bij. In een andere voormalige kerk in Mechelen werd een bedrijf opgestart en vinden commerciële activiteiten plaats. Is dat aanvaardbaar of niet?

De minister stelt dat het om maatwerk moet gaan. Dit ontwerp van decreet reikt de lokale besturen daarvoor de nodige hefboomen aan. In de eerste plaats is er het kerkenbeleidsplan en ten tweede het Platform Toekomst Parochiekerken. Dit platform ondersteunt de lokale besturen met expertise, knowhow en best practices. Het is niet de bedoeling om decretaal te bepalen wat een lokaal bestuur wel of niet moet doen. De lokale participatietrajecten moeten op basis van maatwerk worden georganiseerd. De aanpak kan dan ook verschillen naargelang de wijk of het dorp, naargelang de context of naargelang het gebouw. Het moet dus aan de wijsheid van het lokale bestuur worden overgelaten om concrete invulling te geven aan een participatietraject. Het is onmogelijk om dat vanuit Vlaanderen in de plaats van de lokale besturen te regelen.

Het is niet bedoeling om de kwaliteit van de kerkenbeleidsplannen te gaan quoteren, om te oordelen of het om een goed of slecht plan gaat. Belangrijk is dat het kerkenbeleidsplan nuttig is voor het lokale gebruik. De lokale gemeenschap moet ermee aan de slag kunnen gaan.

De vraag werd gesteld of de periode van vijf jaar voor subsidiëring van gewezen gebouwen van de eredienst niet te ruim of te kort is. De minister stelt dat men naar een evenwicht heeft gezocht tussen enerzijds het feit dat er niet voor elke kerk onmiddellijk een nabestemming is en anderzijds de bezorgdheid dat de herbesteding niet op de lange baan wordt geschoven. Daarom werd gekozen voor de redelijke termijn van vijf jaar waarbinnen men een aanvraag voor subsidiëring kan doen. Binnen die vijf jaar moet men in een herbestedingstraject zitten.

Het klopt dat het renoveren en herbesteden van kerken financiële implicaties heeft. De kosten zijn logischerwijze het grootst wanneer het om beschermde kerken gaat. Men moet immers rekening houden met de beschermde elementen van de kerk. Voor de andere herbestedingen wordt aanvaard, mede omwille van het kostenplaatje,

dat er naar private financiële middelen en ondersteuning wordt gezocht, dat er – uiteraard respectvolle – private functies en herbestemmingen worden toegelaten. Het respectvolle sluit private participaties en investeringen dus zeker niet uit. Daar wordt zelfs doelbewust op ingezet. Dit maakt het financiële plaatje draaglijker voor de lokale besturen. Als die alle kosten zelf moeten dragen, wordt het inderdaad een bijzonder dure zaak voor sommige – zeker kleinere – gemeenten.

Zodra het ontwerp van decreet goedgekeurd is, wordt de mogelijkheid geopend om voor nieuwe projecten subsidies aan te vragen. Het is niet de bedoeling om retroactief subsidies toe te kennen aan lopende dossiers. Subsidies kunnen worden aangevraagd door de gemeenten of door de kerkfabrieken.

Minister *Matthias Diependaele* zegt dat de opvolging van de dossiers gebeurt door vzw PARCUM maar ook het agentschap Onroerend Erfgoed blijft zijn rol spelen in het kader van de werkzaamheden die betrekking hebben op erfgoed en erfgoedrestauratie.

De minister begrijpt dat het dossier van de Sint-Annakerk in Gent gevoelig ligt. Het werd opgestart vooraleer de minister hierover verantwoordelijkheid had. Het bisdom en het stadsbestuur zijn akkoord gegaan met de nieuwe invulling (Delhaize-winkel). De minister heeft een en ander goed overwogen en denkt nu dat dit een heel mooi project kan zijn. De reden is dat het Vlaamse erfgoed niet dient om achter gesloten deuren te worden weggestoken. Niet veel mensen hebben al het geluk gehad om de Sint-Annakerk te kunnen bezoeken. Veertien à vijftien jaar geleden zijn er in die kerk voor enkele miljoenen euro's restauraties gebeurd. Die hebben de maatschappij echter weinig bijgebracht want sindsdien is de deur gesloten gebleven.

Dergelijke kerken worden beschermd omwille van het fantastische erfgoed, zowel buiten als binnen. Dat erfgoed moet beleefd kunnen worden, maar dat is niet mogelijk als het gebouw gesloten blijft. Dus enerzijds kunnen de mensen niet van het erfgoed genieten en anderzijds kost het veel geld want de onderhoudsverplichting van de eigenaar blijft bestaan. Dan stelt zich de vraag wat men met die kerken maar ook met ander (bijvoorbeeld industrieel) erfgoed moet doen. Ook voor de Sint-Annakerk zijn er veel oefeningen geweest waarbij in de eerste plaats gepoogd is zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke functie te blijven. Gezien de maatschappelijke evolutie behoort een eredienstfunctie niet meer tot de mogelijkheden. Er is gekeken naar een bestemming met het oog op muziekbeleving of andere voorstellingen maar daarvoor was de kerk om akoestische redenen niet geschikt. Er is ook onderzocht of een ontmoetingsruimte haalbaar was. Uiteindelijk is bekeken of er een winkel in kan worden ondergebracht. De voorwaarde is uiteraard dat het erfgoed bewaard blijft en kan worden doorgegeven aan de volgende generaties.

Als men een beetje doordenkt, zijn er in dit dossier veel aspecten waarmee het erfgoed gediend is. Eerst en vooral kan het erfgoed opnieuw worden gezien en beleefd. Ten tweede is er medefinanciering vanwege de private partner en staat die ook in voor het onderhoud van het erfgoed. Ten derde krijgt het erfgoed opnieuw een invulling en betekenis. Dit waren de overwegingen om mee te gaan in het dossier van de Sint-Annakerk.

Voor de minister zijn er twee belangrijke beleidslijnen wat onroerend erfgoed betreft. Op de eerste plaats gaat het om het verhaal dat het erfgoed als onderdeel van de Vlaamse identiteit vertelt. Dat is de reden waarom het erfgoed als materiële getuige en onderdeel van dat verhaal moet worden getoond. Ten tweede mag men erfgoed niet beschouwen als een schilderij uit het verleden waar men naar kijkt en er aan voorbijloopt. Men moet erfgoed een nieuwe rol geven en opwaarderen zodat het op een of andere manier opnieuw beleefd kan worden. Bij voorkeur gebeurt dat zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke betekenis, maar als het nodig is moet men soms verder kijken dan de oorspronkelijke rol.

De minister bevestigt dat de erfgoedsubsidies ook kunnen worden gebruikt voor nevenbestemmingen, bijvoorbeeld voor sanitair of een keuken in een beschermd erfgoedgebouw.

Wat de organisatie van de inspraak en participatie betreft, zegt de minister dat men een correct evenwicht moet vinden tussen enerzijds sturing vanuit Vlaanderen op basis van een keizer-kostermentaliteit en anderzijds volledig vertrouwen schenken aan het lokale bestuur. Hij is ervan overtuigd dat er vroeg of laat dossiers zullen opduiken waarvan men zegt dat men ze beter meer vanuit Vlaanderen had gestuurd of omgekeerd dossiers waarvan men vindt dat men beter het lokale niveau wat meer vrijheid had gegeven.

III. Artikelsgewijze bespreking

Artikel 1

Artikel 1 wordt zonder opmerkingen aangenomen met 24 stemmen.

Artikel 2 tot en met 11

Artikel 2 tot en met 11 worden zonder opmerkingen aangenomen met 19 stemmen bij 5 onthoudingen.

IV. Eindstemming

Het ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, het decreet van 12 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft de eventuele her- of nevenbestemming van parochiekerken, wordt aangenomen met 19 stemmen bij 5 onthoudingen.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Joke SCHAUVLIEGE
Maaïke DE VREESE,
verslaggevers